

Яхия Кемал, балканското Скопие, западният Париж и източният Истанбул

Известният турски поет, прозаик, оратор, преподавател, интелектуалец, енциклопедист, дипломат и народен представител Яхия Кемал Бейтлъ (Ахмед Агях) (1884-1958) обича да бъде център на внимание в литературните салони на заможни и влиятелни истанбулски фамилии и други събирания, да омайва слушателите с интересните си беседи за западната и източна литература, изкуство, история и философия, да декламира с еднакво майсторство стихове на турски и френски. Но популярният с красноречието си сладкодумец категорично не е суетен и суетата на някои негови съвременници, публикували мемоарите си приживе, го дразни. Разбира се, той цени високо мемоари от ранга на изповедите на Жан-Жак Русо, които счита като образец за искреност и достоверност. Яхия Кемал не обича да разказва за себе си, по всякакъв начин се старае да избягва срещи с журналисти, а дори понякога в последния момент забранява публикуването на интервюта, дадени на познати журналисти след дълги уговорки. Трудно се доверява и на изследователите на творчеството му. Например, съгласява се да отговори на въпросите на Нихад Сами Банарлъ (и на Адиле Айда), но и с тях не споделя, че пише мемоари, въпреки че много често са заедно¹. Настоящата книга наред с откритите в ръкопис

---

¹ Литературният историк, писател и поет Нихад Сами Банарлъ (1907-1974) е най-близкият и доверен човек на писателя през последните 20 години от живота му. Той е един от най-добрите познавачи и изследователи на творчеството на Яхия Кемал, основател и директор на Института „Яхия Кемал“ (1959), посветил голяма част от времето си за събиране на документи и оформяне на архива на автора, за популяризиране и издаване на съчиненията му след неговата смърт.

след смъртта на писателя неизвестни дотогава спомени включва и отпечатаните по-рано в периодичния печат „Някой се събуди в мрака”, „Пътуване до Балканите” и „Носталгия по България”, а също „1912 г. – завръщане в Истанбул”, „Тридесет години в поезията”, „В Париж”, „Поезията във Франция” и „Мемоари”, публикувани от Бенарлъ през 1960 г. в отделна книга.

За период от около 46 години живот в Турция (1912-1958) Яхия Кемал работи като преподавател по история на цивилизациите, западна и турска литература в някои училища и Истанбулския университет, неколkokратно е избран за народен представител и назначаван в различни дипломатически представителства на Турция. И въпреки че приживе не успява да издаде нито една своя стихосбирка², той винаги се самоопределя преди всичко като поет и счита останалите си длъжности за второстепенни занимания, необходими единствено за обезпечаване на съществуването му. Той е сред малцината турски писатели, чиито стихотворения са вълнуващи събития в бохемските кръгове на Истанбул и се знаят наизуст много преди да бъдат публикувани в периодичния печат. Интересът към неговата уникална поезия е толкова голям, че стиховете му се издават анонимно от злонамерени „почитатели” на таланта му, което изключително наранява поета.

Яхия Кемал съчетава източната и западната поетически традиции с изключителна чувствителност и майсторство, базирайки се както на съвременната западна и турска, така и на старогръцката и турската

---

² Преди да почине почти всичко е готово за издаване на двете му най-важни стихосбирки „Под собствения ни небосклон”(Kendi Gök Kubbeimiz, 1961) и „Полъх от старата поезия”(Eski Şiirin Rüzgarıyla, 1962), дори хартията е избрана и платена. Заглавията и подредбата на стиховете е направена от самия автор. Тези стихотворения след неговата смърт се издават именно така, както самият Яхия Кемал си ги е представял.

диванска (класическа) поезия³. Постига пълна хармония от несъвместими по принцип поетически системи и стилове и така се изявява като истински майстор-новатор. Той е един от най-големите турски поети естети, затова някои от стихотворенията си пише в продължение на 30-40 години, а внушителният брой негови недовършени произведения след смъртта му се издават в отделна книга („Недовършени стихове” - *Bitmemiş Şiirler*, 1976).

Поетът пътува много, за по-дълги или по-къси периоди живее и работи в различни страни и градове. Но три града имат най-голямо значение за оформянето на характера, чувствителността, поезията и неговия светоглед: балканското Скопие, западният Париж и източният Истанбул.

Балканското Скопие е градът на неговото щастливо детство, загубен завинаги, останал като спомен от стара приказка за майчин (не бащин) дом и майчина топлина, за майчина усмивка, съхранени единствено в паметта му без каквото и да е фотографирано доказателство за реалното им съществуване. В Скопие пише първите си стихове, там изпитва трепета на първата си любов, но с този град са свързани и неговите най-големи загуби – на най-близкия човек и на Родината – оставили трайни следи до края на живота му. В Скопие за първи път се среща с народната⁴ и старата диванска поезия, тук се запознава с творби на редица поети и писатели от 19 век, като особено са му близки творци като Намък Кемал, Муаллим Наджи и Хюсеин Раджи Ефенди, съдбите на които по някакъв начин са свързани с Балканите. Тук прочита и Омировия шедьовър „Илиада” - нещо много

³ Класическата турска литература се нарича диванска литература поради практиката събрани произведения на автори да се издават в специални сборници, дивани. Всъщност диванската словесност е литература на османския елит. Развитието ѝ продължава най-усилено през периода XIII-XIX в.

⁴ Турското народно творчество не е само анонимно, но и писмено.

различно от известните му до тогава литературни текстове, - проникнал до дълбините на душата му.

Яхия Кемал цял живот истински обича и с ревност се опитва да съхранява спомена за доброто старо време, за Скопие - града на своето приказно детство. Защото неговият силует в паметта му се слива с лъчезарния спомен за силно религиозната му покойна майка, която обожава този град заради мюсюлманския му облик. Затова никога не прощава лекомисленото решение на баща си за преместване на семейството в Солун⁵, цял живот го счита за „убиец“ на милата му майка, неиздържала на безсърдечността на любимия човек и на тази раздяла и починала само 6 месеца след напускането на Скопие (1897), когато не е навършил още тринайсет години. Може би затова, след като се завръща от Париж в Истанбул през 1912 г., той най-напред се разделя с даденото от баща му първо име и от Ахмед Агях става Агях Кемал (използва това име като псевдоним още през 1903 г.), предпочитайки второто лично име на любимия си писател Намък Кемал, а по-късно, след избухване на Балканската война, при оформяне на документите си

---

⁵ Баща му Ибрахим Наджи е приведен зет в Скопие, а родителите, брат му и сестра му живеят в Солун. Принадлежи към стар, известен род от Ниш, който по време на Руско-турската война през 1877 г. най-напред се изселва в Бурса, после преминава в Истанбул, но не може да издържи далеч от родината и се връща, настанявайки се в Солун, който тогава все още е в териториите на Османската империя. Загубили всичко, родителите му са принудени да дадат като приведени зетьове двамата си синове в по-заможни семейства. Заради избухването на Балканската война баща му напуска завинаги Скопие и с втората си жена и трите си деца се установява в Измир. За по-подробно по въпроса: Banarlı, N. S., *Yahya Kemal'in Hatıraları*, (İstanbul, 1960), s. 31.

в Истанбул вече се записва с имената Яхия Кемал⁶. Така скъсва всичките връзки с баща си, към когото винаги се отнася хладно и на когото не посвещава нито един ред от стиховете си⁷. Заминавайки от Скопие за Истанбул (1902), той не би могъл да предположи, че няма да се върне повече. Защото скоро след завръщането му от Париж в Истанбул (1912), избухва Балканската война и завинаги загубва родния си град, където е гроба на майка му. Следите от понесената болка и носталгията по Отечеството носи до края на живота си. Чак след 24 години като дипломат във Варшава има възможност да посети „изгубения град”, както го нарича в едноименното си стихотворение („Изгубеният град”). Но Скопие вече е доста променено, а гробът на скъпата му майка - изоставен и запустял, обрасъл в тръни и бурени. Носталгията му по Скопие (в частност) и по Балканите (като цяло) се превръща в своеобразен, тъжен лайтмотив в цялото му творчество.

Западният Париж е градът на неговата младост, който не се „изгубва” и към който най-често обича да се завръща. Това е градът на бляна му за абсолютната свобода и центърът на световната поезия. Преминал в Париж през увлеченията си към различни литературни

---

⁶ Uysal, S. S., Her Yönlüyle Yahya Kemal, 1. Kitap, Toroslu Kitaplığı, (İstanbul, 2004), s. 263.

Това е всъщност двойното лично име на поета. В Турция и днес много от семействата предпочитат да дават две лични имена на децата си, някои от които след това използват и двете или по-предпочитаното. Но в документите им за самоличност винаги фигурират и двете лични имена. След приемане на закона за фамилиите (1934) по подобие на швейцарския авторът избира за себе си фамилията Бяятлъ, което може да се преведе като „кавалерист”. Яхия Кемал толкова силно е обиден на баща си, че дори в мемоарите, където подробно разказва за детския период от своя живот, не споменава за дадените от баща му истински имена.

⁷ Баща му присъства само на няколко места в мемоарите му и то в доста отрицателна светлина.

течения и предпочитания, към младотурците, социалистическите и революционни идеи на Европа, под влиянието на протестиращите срещу Османското правителство арменци, българи и гърци, Яхия Кемал оформя турското си самосъзнание и за първи път се замисля върху понятия като „народ” и „нация”. Дори под тяхно влияние променя крайно отрицателното си отношение към управлението на Абдул Хамид II⁸. Тук Яхия Кемал израства физически и духовно, тук открива не само тайните на френската и другите западни поезии, но и преоткрива красотата на източната и турска диванска стихотворна традиция, запознава се както с историята на Франция и Европа, така и с тази на Османската империя. Именно в Париж подхранваното от пораженията на османската държава чувство за малоценност се заменя с гордост от някогашните военни победи и създадени културни ценности, към които го насочват френски ориенталисти, преподаватели по османска история, език и литература като Алберт Сорел (1842-1906) и др. Ето защо по този повод по-късно Яхия Кемал казва, че „през 1903 г. е отишъл в Париж като алафранга, а през 1912 г. се е завърнал в Истанбул като алатурка”⁹. Както пише в мемоарите си, в този град на неговата младост усвоява до най-малката подробност творчеството на редица западни поети (Например отделя по два месеца за изучаване само на един сонет на поета Жозе-Мария дьо Ередия.), а от богатия книжен фонд в библиотеката на Училището по източни езици в Париж продължава да учи арабски и персийски, усилено да чете османска поезия и османска история. Според литературния историк Ахмед Кабаклъ (1924-2001)¹⁰

⁸ Banarlı, N. S., „Takdim”, Yahya Kemal. Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım, (İstanbul, 2008), s. VI.

⁹ Uysal, S. S., op.cit., s. 31.

¹⁰ Поет, писател и литературен историк, Ахмет Кабаклъ е автор на многотомна история на турската литература.

един известен навремето парижки редактор (Бернър) го смята за най-големия познавач на френската поезия сред чужденците, а преподаващият в Истанбулския университет френски архитект, археолог и историк на изкуството проф. Алберт Габриел (1883-1972)¹¹ - отличен специалист по турска история, литература и класическа музика - признава, че не му е известен подобър познавач и разказвач на османската история от Яхия Кемал¹².

Източният Истанбул, който авторът в стихотворението си "От друго възвишение" нарича „свети Истанбул“, е градът на неговата творческа зрелост, градът на неговата съдба, довела го тук най-напред като кандидат-ученик, заел след това мястото на любимото му Скопие. Тук се отпечатват първото му (1901) и последното му (1958) стихотворение, тук се утвърждава като поет и писател, тук изживява най-силните си любовни увлечения и единствено тук би желал да умре. Истанбул му става близък с архитектурните си и исторически паметници, напомнящи му за Скопие с джамиите и изпълващите сърцето му мелодии на отправяните от минаретата призови за молитва, за които често си спомня дори през деветгодишния си престой в Париж и които оформят неговото вътрешно чувство за музикалност и ритмичност на стиха, приложено по-късно така майсторски в поезията му. Обиква Истанбул истински, приема го като втори роден град, научава отлично неговата история, опознава го, любовува се на архитектурата на редица паметници на османската култура. Няма друг турски поет, който да е посветил толкова много стихотворения на „светия“ град, той присъства като специален персонаж както в поезията,

¹¹ Превежда на френски стихотворения на Яхия Кемал и др. турски поети.

¹² Kabaklı, A., Türk Edebiyatı III, Türkiye Yayınları, (İstanbul, 1969), s. 174, 165.

така и в публицистиката му. Имайки предвид тази голяма любов на Яхия Кемал към града, Орхан Памук му отделя специално място в романа си „Иstanbul“, описвайки как броди из неговите бедни квартали.

След Скопие Яхия Кемал никога повече през живота си не притежава свой дом и семейство, може би затова така свято съхранява спомена за щастливо прекараното си детство до единайсетгодишна възраст. Той пребивава в различни хотели и квартири, последните си години прекарва и умира в Парк-хотел, където с известни прекъсвания живее от 1937 г. Родът на майка му е сред най-видните и богати в Скопие, този на баща му също е бил такъв до началото на Руско-турската война, а в Истанбул цял живот не може да си купи къща, за която мечтае и което според него е главната пречка за създаване на семейство. Възщност драмата на родителите му, оставила трайни следи в подсъзнанието му, също играе определена роля за това.

Яхия Кемал е обичал много жени през живота си. Но единствената жена, за която желае да се ожени¹³ и която споделя чувствата на твореца, това е майката на бъдещия поет Назъм Хикмет, Джелиле ханъм, богата и красива наследница на високопоставени аристократически фамилии от генералски родове, художничка, с богата култура, която свири отлично на пиано, изразява се писмено по-добре на френски (и като Пушкиновата Наталия пише писмата си до любимия на френски), отколкото на турски¹⁴. Джалиле ханъм има проблеми със съпруга си и е пред развод. Може да се каже, че тя е неговата най-голяма и най-страстна любов. Въпреки че не обича да говори за чувствата си, в съвсем кратките му записки за важни събития (“Животът ми по години”) фигурират единствено две дати за чувствата му, съвпадащи с периода на въпросната любовна история:

---

¹³ Uysal, S. S., op. cit., s. 357.

¹⁴ Ibid., c. 364.

„1916 Започвам като преподавател в Университета. Моята любов.

1919 Краят на любовта.”¹⁵

В разкошния дом на красивата жена-аристократка¹⁶, който посещава като частен учител¹⁷ по турски език и литература на нейния син, се развива онази голяма любов, за която дълги години ще се споменава в бохемските и литературни кръгове на Истанбул. Наследник на високопоставен аристократически род Яхия Кемал само преди няколко години по потекло и материално състояние с нищо не се различава от това на любимата си, но сега е беден изселник без дом и пари. Прекрасно знае, че само с преподавателската си заплата едва ли би могъл да осигури нормален живот на привикналата да живее в съвсем други условия наследница на една от видните истанбулски фамилии. Но дори в най-щастливите си мигове да вярва, че обичта е в състояние да преодолее всичко, споменът за трагичния край на собственото му семейство, илюзията на неговата майка за семейно щастие, разочарованието и последвалата смърт - начало на всички последвали мъки и болки - го измъчват.

И още една пречка: синът на любимата жена вече

---

¹⁵ Banarlı, N. S., *Yahya Kemal'in Hatıraları*, (İstanbul 1960), s. 130.

¹⁶ Двамата се запознават малко преди това съвсем случайно в едно бекташийско теке, дошли за първи път заедно с близките си приятели - негови редовни посетители. По-подробно виж: Uysal, S. S., *op. cit.*, s. 360-362. През средновековието съществува така наречената бекташийска литература (а и бекташийска музика), която се твори в специалните бекташийски текета и която е вид писмена народна литература. Тя се създава на говорим турски език, към който Яхия Кемал има специални предпочитания. В началото на XX в. в Истанбул функционират много бекташийски текета, които тогава вече изпълняват ролята на друг вид литературни салони за интелегенцията, събираща се на богата трапеза с консумация на алкохол. Тук се беседва за литературата, музиката, изкуството, пеят се песни в съпровод на струнния инструмент саз.

¹⁷ Той е учител на Назъм Хикмет и във Военноморското училище, а и редактор на първите му поетически опити.

знае за тези чувства и категорично се противопоставя на женитбата на майка му. Възможно ли е този юноша да им прости някога и да го приеме като близък човек? Самият той няма прости на баща си прибързания втори брак, няма възприе мащехата си?! След три години на мъчителни терзания, решава да се откаже категорично от любовта си и да не се завърне никога повече към нея, въпреки настоятелността на любимата жена. В стремежа си да не разкървави старата рана, той до такава степен отбягва Джелиле ханъм, че като народен представител не се отзовава дори на молбите ѝ за среща в Анкара, на която тя възнамерява да поиска помощта му за спасяване на намиращия се в затвора любим син. За това хладно отношение на поета има значение и фактът, че след временното си младежко увлечение към комунизма в Париж, той се отнася твърде критично към комунистическата идеология и нейните горещи привърженици.

Яхия Кемал ненавижда рушенето на културните и историческите ценности и издигането на тяхно място на модерни, но неприветливи здания, категорично отрича заличаването на следите от старите цивилизации и култури. Той не може да възприеме промяната на Истанбул от 1902 г., унищожаването на архитектурното му наследство, разочарован е от същото безотговорно отношение към архитектурата на Париж след Първата световна война, защото е влюбен в облика му от началото на XX в. Истинско разочарование предизвиква и картината на София в началото на 20-те години на XX в., която творецът познава от описанията на Лейди Монтегю от XVII в. и в която очаква да види нещо близко до родното Скопие. Затова определено предпочита Пловдив.

Занимаващ се с дипломация и политика, той успява да разграничи тези дейности от музата си. Смята, че поетът не трябва да бъде нито историк, нито политик,

нито пък журналист. Възпитан в духа на източното светоусещане и изтънчения стил на писане, който не допуска грубите страни на човешкото съществуване да присъстват в изкуството на любовта, на сладостта на живота, Яхия Кемал смята, че поезията не може да вдъхва чувства за мъст и да има дъх на кръв. Отблизо следи Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. На тези събития дава място в публицистиката си, но поезията си държи далеч от тях. Творческият подход на Вазов, който отразява почти всяко събитие в поезията си, му е чужд и необясним. Затова така отрицателно се изказва за Вазово стихотворение за Балканската война, което в мемоарите си не може да назове с точното име и което по всяка вероятност е чел във френски превод. Не че Яхия Кемал няма стихове на историческа тематика, има, и то много, но събитията почти се губят в изтънчената форма и красота на стиха. Обвиняван от съвременниците си, че в нито една от прекрасните си поетически творби не е увековечил национално-освободителната война на турския народ (1919-1922), Яхия Кемал не променя решението си. Приятелите му намекуват, че стихотворение с подобна тематика би се харесало на Мустафа Кемал Ататюрк. Въпреки че е дипломат и народен представител от неговата партия, той не смята, че трябва да пише по поръчка. На подобни внушения Яхия Кемал не реагира въобще, а изключителната му ерудиция по отношение на поетиката на старите турски текстове му помага да защити достойно стила си, който в началото на републиканския период на Турция се окачествява като остарял, изкуствено наложен на турския език и се отрича¹⁸. Яхия Кемал е един от най-необвързаните, напълно свободни турски творци; смята се длъжник единствено на своята муза,

---

¹⁸ Мисли, че след като първото класическо произведение на турската литература „Кутадгу Билиг“ („Свод на знанията“, 1069-1070) е написано с аруз и продължава да се използва в продължение на девет века, това стихосложение не би трябвало да се окачествява като чуждо на турския език и да се отрича.

изразителка на поетическите му идеали.

На Запад Яхия Кемал е с турско самосъзнание, завръщайки се в Истанбул вярва в необходимостта от чувството за принадлежност към западната култура. Не може да си представи едно съществуване без връзката с научните постижения на Европа, но е наясно, че не трябва сляпо да се подражава на Запада и да се пренебрегват турските културни ценности. За пренасочването си от западната към турската поетическа традиция той казва, че се е завърнал „от училището в Родината”. Изучава до съвършенство поетиките на източната и западната поезия, благодарение на което успява да постигне абсолютен синтез между тях. Интересува го самата поезия, не обича да излиза извън нейните рамки. Не дава място на идеологията, не влиза в спор с поколенията поети и не се обвързва с нито едно от съвременните течения. Възприема творчеството като воля, но и като проблем на стихосложението. Според Яхия Кемал изкуството не трябва да се дели на старо и ново, а на красиво и грозно. Той е истински естет почти през целия си творчески път. Затова поезията му се възприема спонтанно от всички поколения и привърженици на различни стилове, без да предизвиква сериозни спорове. Нито старото поколение се съмнява в него, нито пък новото го отрича¹⁹.

Разбира се Яхия Кемал преживява своите литературни увлечения. Най-напред към случайно прочетени произведения на турски автори, след това към европейската - символизма, „Парнас”, романтизма, неокласицизма, неоелинизма - към старогръцката, културата на старите средиземноморски цивилизации и турската диванска поезия. Но той никога не стига до крайности, възползва се от всичко ценно и успява да изгради нов художествен свят, като се основава същевременно и върху стила на турската стихотворна традиция от периода на класицизма. Както отбелязва в мемоарите

---

¹⁹ Kabaklı, A., op.cit., s. 178.

си, не в Истанбул, а в Париж, където изучава до най-малката подробност изкуството на творци като Виктор Юго, Стефан Маларме, Едгар Алън По, Шарл Бодлер, Пол Верлен, Морис Метерлинк, Емил Верхарн, Жозе-Мария дьо Ередия, Анри дьо Рение, Жан Мореас и това на най-изтъкнатите представители на старогръцката, латинска и диванската поезия, той открива тайните на хармонията, която цели да приложи в поезията си.

Докато е в Париж, Яхия Кемал открива френските неокласици, пропагандиращи неоелинизма, изучава внимателно и задълбочено поезията на Жозе-Мария дьо Ередия, Шарл Морас и др., вслушва се в препоръките на Маларме към френската младеж да научи наизуст стихосбирката „Галантни празници” (1869) на Верлен, усвоява поетиката на най-талантливите символисти. Същевременно на базата на тези свои познания с по-голям опит се връща към класическата (диванска) поетическа традиция, за да установи, че стиховете и двустишията на Източното изкуство притежават такава изтънченост на формата, каквато не е могъл да открие дори в стиха на представителите на „Парнас”. Особено е повлиян и от опита на Жан Мореас и Шарл Морас, които на базата на структурата и звученето на стария френски стих, а дори и език, създават прекрасни поетически примери, които с нищо не противоречат и на стила на „Парнас” и така откриват нова епоха във френската поетическа традиция²⁰. Според Яхия Кемал Ередия е изваял стиховете си с изяществуването на златар, но е използвал ясен и стегнат език²¹. Благодарение на него той е стигнал до убеждението, че новотурският език е достоен да застане до старогръцкия и латински език, който му изглежда чист като старогръцкия на Софокъл и

---

²⁰ Ibid., с. 174, 177-178.

²¹ Kemal, Y., *Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebi Hatıralarım, İstanbul Fetih Cemiyeti, (İstanbul, 2008), s. 108.*

латинския на Тацит²². Имайки пред себе си постиженията на въпросните автори, той проучва до най-малката подробност турската диванска (класическа) поезия и открива незабелязани от други поети достойнства, от които иска да се възползва (без да ги копира) подобно на френските неокласици.

Затова, когато се връща в Истанбул през 1912 г., той вече почти има изградена представа за това как трябва да изглеждат и звучат стиховете му. Именно тук на практика се обръща към изразните средства на диванската литература, за да постави началото на съвременния турски стих, съдържащ елементи на обикновения народен език, чиято „сладост“ сравнява с „вкуса на майчиното мляко в устата“²³ и да създаде качествено нова поезия с изключително музикален вътрешен строеж на стиха, базирайки се на стихосложението аруз²⁴, което предишните поколения турски поети успяват да развият до съвършенство като елитен поетически стил. Той възражда музикалността на класическия стих и вместо характерната, канонична символика, игривото даване на друг, поетически смисъл на думи, по западен стил въвежда нови образи, метафори, идеи, природни картини²⁵. Възприема емоционалния и образен свят на класическия стил, но не предпочита обилността на изкуствените словосъчетания. На тяхно място прилага по-простия, народния изказ. Същевременно безпощадното естетическо сито на художника неуморно и упорито пресява всичко грубо и недостатъчно искрено и безмилостно го отстранява. Работи усилено и със старание върху стила си с цел да постигне колкото се

²² Ibid., с. 110.

²³ Kabaklı, A., op. cit., s. 171.

²⁴ Арузът е арабо-персийско стихосложение, което подобно на античното метрическо стихосложение се базира на редуването на дълги и кратки срички и в продължение на векове е водещо в турската диванска поезия.

²⁵ Kabaklı, A., op. cit., s. 174.

може по-съвършена техника, но при него тя не се превръща в самоцел. Яхия Кемал казва, че стихът е неговата чест и че самият творчески процес изживява като прочувствен религиозен обред. Особено значение отдава на музикалността на стиха. Пословично е произведението му „Селимнаме”, което пише от 1917 г. до 1956 г. Въпреки това естетизмът му не е доведен до крайност както в класическия дивански стих. Може да се говори за някаква идейност на стихотворенията му, но тя е споена здраво с формата. Според Сермет Сами Уйсал²⁶ Яхия Кемал най-добре от всички турски поети е приложил в поезията си мисълта на Пол Валери, че идеята в стихотворението трябва да е скрита както хранителните вещества на плода. Защото хората консумират плода не заради неговите витамини, а заради вкуса му. Но заедно с вкуса поемат и витамините му. При Яхия Кемал идеята и изкуството са споени здраво и не могат да се отделят²⁷. А Нуруллах Четин изтъква, че „той е сред най-интересните турски поети, съчетаващ по един уникален начин светоусещането на Изтока и Запада, традиционното и модерното в своята вълнуваща и оригинална поезия”²⁸. Той не е реалист, но не може да се каже, че е и абсолютен привърженик на „чистата поезия”, каквито са учителите му от диванската литература. Философията му е разтворена в стиховете му и почти не се усеща в лиричното им начало. Защото авторът ненавижда философстването и дидактиката. В стиховете му почти

---

²⁶ Литературният изследовател, преподавател и преводач С. С. Уйсал (1925), който завършва филологическо образование в Турция и Франция и придобива докторска степен в Сорбоната, е един от най-добрите познавачи на творчеството на Яхия Кемал. Той има щастието през последните три години от живота на автора да бъде близо до него и да присъства на знаменитите му беседи в Парк-хотел.

²⁷ Uysal, S. S., op.cit.,s.170; Kabaklı,A., op.cit.,s. 167.

²⁸ Четин, Н.,„Танцът в турската поезия”. В: Танцът в Балканските литератури, изд. Балкани, (София 2004), с. 193.

няма следи от временното, като че само вечното и трайното са част от неговата художествена палитра.

Наситеният с чувственост стих на Яхия Кемал притежава изящна и изтънчена форма. Понеже не публикува и унищожава много от първите си опити или отрича авторството на някои от тях, едва 30-годишен навлиза в поезията, но като истински класик и остава такъв в продължение на цели 40 години, а най-хубавите си стихове написва след като е вече на 50-60 години, нещо несрещано в историята на турската поезия²⁹. Например за това колко много е работил над стихотворението си „Андалузки танц” той казва: „Вложих много труд в това стихотворение. С месеци съм работил върху всяка дума. В него се опитвах да покажа едновременно цвета, танца и музиката.”³⁰

Яхия Кемал не е само сред най-известните любими поети и интелектуалци на Турция. За неговото творчество е натрупана огромна изследователска литература. Той е и най-популярният турски поет на ХХ в., роден на Балканите - наследник на един от последните поети-класици на турската диванска литература Галип бей от Лесковац. Почти непознат в България и на Балканите, мемоарите му съдържат интересни описания за бита, традициите и културата на турското население, политическата обстановка в региона в края на ХІХ и началото на ХХ в., представена от по-различен, нетрадиционен поглед. Освен това Яхия Кемал описва много интересно литературния, културен и политически живот в Париж, където от 1903 до 1912 г. прекарва доста от времето си в литературните кафенета по „Сен Мишел” в обкръжението на поети и любители на поезията, турски и други емигранти, в парижките театри и музеи. Пребивавал два месеца в София през 1921 г. и няколко дни в Пловдив, Яхия Кемал представя и някои

---

²⁹ Kabaklı, A., op. cit., s. 166.

³⁰ Цит. по: Четин, Н., с. 194.

културни и политически събития и личности в страната от онова време, облика на двата български града с техните най-характерни особености така, както той ги вижда и преценява. Мислите му понякога са много точни, понякога са в сянката на носталгията му по изгубената Родина. „Детство, юношество, политически и литературни спомени” е първа среща на българския читател с Яхия Кемал. Тази книга е още един широко отворен прозорец към по-детайлното разбиране на „другия”, „другите” на Балканите.

Анкара, март 2013
проф. д-р Зейнеп Зафер

ята на страните около Багдад не се отразяваха толкова добре от младотурците, колкото от гърците, българите и арменците, които бяха формирали комитети в Париж. Именно на техните митинги и дори сред французите можеше да се научи нещо повече за случващото се по тези земи¹²⁸.

---

¹²⁸ Тази част от спомените на автора остава недовършена. - Бел. ред.

СЪДЪРЖАНИЕ

ЯХИЯ КЕМАЛ, БАЛКАНСКОТО СКОПИЕ, ЗАПАДНИЯТ ПАРИЖ И ИЗТОЧНИЯТ ИСТАНБУЛ

проф. д-р Зейнеп Зафер 3

ДЕТСТВО И ЮНОШЕСТВО

Някои години от живота ми.....20

Майка ми..... 22

Моята „нана” 29

Дели Ахмед 32

Слугата Хюсеин 34

Бавачката ми Зейнеб..... 36

Новото училище..... 37

Веселията в Раковец..... 46

Мюсюлманството..... 49

В Пловдив 52

Някой се събуди в мрака.....60

Куршунлу хан 67

Отново в Скопие..... 69

Защо?	71
Първи политически увлечения и Рагъб ефенди.....	73
За първи път в Истанбул	79
Животът в Саръйер	84
Парижкото увлечение	86
Спомен за бягството в Париж.....	88
Пътуванията ми	96
1912 г. – завръщане в Истанбул	99

ЛИТЕРАТУРНИ СПОМЕНИ

Тридесет години в поезията	101
В Париж	120
Поезията във Франция.....	122
Мемоари.....	125

ПОЛИТИЧЕСКИ СПОМЕНИ

Политически спомени.....	126
Завръщане в Истанбул	127
Размисли, натрупани в рамките на шест години.....	131
1914 година	133

Краят на една епоха и началото на нова	139
Последната война!	145
Спомените на двама мои познати	147
Пътуване до Балканите	148
Носталгия по България.....	169
За „Единство и прогрес”.....	174

ЗА МЛАДОТУРЦИТЕ

Възникване на политическите идеи в Турция	180
Списък на по-важните имена	184
Фазлъ бей и Сабахаддин бей.....	187
Младотурското движение през 1903 г.	191
Пет години с младотурците в Париж.....	196
За младотурците	198
Какво представляваше младотурското движение.....	201
Идеята за единство на народите в Османската империя	203
Ахмед Ръза бей.....	206
Калдъръмите на Европа	207
И... началото на един роман	209